

Daha ilk okulda okurken büyük annemin emriyle dizlerinin dibine göker yani oturur, o söyler bende yazardım, yazdıklarımın ne mana ifade ettiğini pek aklım sarmaz, söylediklerini bir otomat gibi kâğıda nakl ettikten sonra da elime bir zarf tutuşturur, ne biçim yazılacağına da tarif eder bende yazardım.

Varna vilayeti, Sumnu kazası vesaire...

Yirminci yüzyılın ilk yıllarına (1902) rastlayan bu yazma çizmelerle büyük annemin ve mektupları yazdığım anda ölmüş bulunan dedemin çoluk çocuk bütün ailace eskiris-türk savaşlarında Bulgaristandan göçtüklerini ve sultan hükümetleri tarafından o zaman batı Trakyanın bir şehrine yerleştirildiklerini çocukluğumla beraber uzaktan uzaga tahmin eder ve bu tahminlerim, sonradan büyük annemin anlattıklarıyla doğrulanırdı, şöyleki:

1870 senelerinde Sumnuda her zaman alış veriş ettikleri bir hoca-tüccarın bir gün Rusların taarruzu ihtimalinden bahs ederek, herhangi bir felâket ve belkide katliama uğramamaları için büyük babamın aile ve çocuklarıyla beraber ana vatana yani Türkiyeye göç etmeleri iyi olacağını ve bunun içinde kendilerine her türlü yardım yapılacağını ve bir an evvel hareket edebilmeleri için üç beş dönüm tarla bağ ve bağçe ve ev hayvanlarının, güya bu rus taarruzu kendisini alâkadar etmiyormuşgibi, bir kolaylık olmak için kendi tarafından satın alınabileceğini söylemek suretiyle aldatarak asıl ana yurtları olan Bulgaristandan göçmelerini teşvik ediyor. Büyük babamda hem hoca ve hemde tüccar olan ve senelerdir peşin veya veresiye alış veriş ettiği bu adamın sözlerine inanarak anayurdunu terkle Türkiyeye göçüyor.

Sumnu'nun ismini hatırlamadığım bir köyünden olan bizim büyük akrabalar sultan hükümeti tarafından yerleştirildikleri batı Trakyanın bir kasabasındaki bir kaç on senelik geçim şartlarını

Bulgaristandaki buldukları zamanın şartlarıyla mukayese ederek orada nasıl bolluk içinde yaşadıklarını ve geçindiklerini, inekleri, keçileri, eşekleri ve topraklarınınında kendilerine yeter derecede olduğunu hayatlarına ve ibadetlerine kimsenin karışmadığını iki gözün kanlı yaşlarla dolu olduğu halde büyük annem anlata anlata bitiremedi. Ben bu lâflardan küçük olduğum için bir şeyler anlamaz, fakat her anlatıştan sonra nenin nesini olduğunu bilmeyerek onunla beraber bende bu günkü gibi hatırlarım.

Büyük annem bu geçmişleri anlatırken her defasında "son pişmanlık ele geçmez" diyerek lâflarını bitirirdi.

Büyük annem bütün bunları bana nakl ederken, kocaya verdiği biricik kızı derin bir sefalet içine gömülü olarak sultan devrinde adedleri sayılı doktorlara verecek parası olmadığında kocası karıların ellerinde can vermiş ve sakinlerinin çoğu, sefalet ve mahrumiyetden kurtuldukları için ölenlere gipta edenlerden ve ölmeye imrenenlerden olan "aşağı mahalle" diye anılan mahallemizin diyer sakinleri gibi her gün misali eksik olmayan ve "Allahın emri yerine geldi" diye annemde, daha beş yaşındayken beni büyük anneme emanet ederek dört omuz üzerinde "Alaidin efendi" kabristanının yolunu tutduğu günden bir iki sene geçmiş bulunuyordu, bende ilk okulda okuyor ve ancak söylenenleri yazabilecek durumdaydım ve büyük anneme boyuna Bulgaristandaki köyündeki hasretini teskin edecek mektuplarını yazıyordum.

Yazıma devam ederken şu lâfı geçen "aşağı mahalle" hakkında biraz izahat verelim: Göçmenler talihlerinden nedir bilmem akrabalarla yaşadığım Trakyadaki şehirde olduğu gibi Anadoluda rant geldiyim şehirlerde, iskân edildikleri şehrin kültür bakımından en gelişmiş ve sağlık bakımından en zararlı ya en aşağı veya en yukarı semtlerine yerleştirilirler, bu durum sultan hükümetleri zamanında muhakkak böyleydi, Cumhuriyet hükümetleri zamanında da bu üsülden vaz geçilmiş benzemiyor. Türkiyedeki hükümetlerin bu şekilde hareketi belkide, müteşebbis ve çalışkan göçmenleri şehirlerin imar ve ihyasında daha aktif olarak iştirâklerini iltizam ettikleri içindir.

Annem öldükten sonra himayelerine terk edildiyim büyük annem ve üç dayımın diyer eski ve yeni göçmenlerle beraber iskân edildiği leri kasabarakyadaki kasabaya ele alalım:Deniz seviyesinden yüksek Rumlar,Ermeniler ve yahudiler ve yukarı mahalle denilen kasaba kısmında yerli türkler ve deniz seviyesinde aşağı mahalle kısmında göçmenler otururlardı.Kasabanın aşağı mahalle denilen kısmını,bataklık halinde bir dere ikiye böler Bu iki parçayıda birbirine Nuh peygamber zamanından kalmış bir köprü birleştirir.Sokakları plansız ve kısmen arnavud kaldırımı dediyimiz kaba ve biçimsiz taşlarla döşeli ve temelli yaya kaldırımsızdı,ve halende(1950)senelerinde bulduğum Anadolunun bazı kasabalarındaki göçmen mahalleleride hemen hemen bu durumdadır.Tek katlı gayri mun tazam öteye beriye serpilmiş toprak kerpiç ve çamurdan evleri çoğunlukla toprakla örtülüdür.Sokaga bir kaide olarak pencereleri olmayan bu evlerin odalarında,ölmeyecek kadar hava almaya yarayacak,ev avlusuna bakan mazgal deliyi kadar çerçivesiz pencere vazifesini gören camdan yahutda odanın tavanında gene bir mazgal deliyi kadar olan bir veya bir kaç delikten,içindeki yaşayanlar hava ve ışıklarını temin ederler.Bu evlerin etrafından ve umumiyetle göçmen mahallelerinden yazın toz toprak kışında çamurundan geçilmez.

Davetli veya davetsiz Rumelilisiyle,Kırlısiyle,Kafkasyasıyla vesairesiyle sözde ana yurda göçen göçmenlerin yaşadıkları mahallelerde,buldukları kasabaların sanki belediye hudutları dışındaymış gibi,hiç bir imar,tamirat ve inşaat işleri görülmez.Göçmen mahallelerinin sakinleri,şehir veya kasabanın diyer semtinde yaşayan yerli sakinlerinin,aile ve çoluk çoğununun yarı tok vakitlerini geçirecek nafakalarını temin için,daimi ve muvakkat ta lâgımlarının temizliklerine varıncaya kadar her türlü işlerini her güngece yarılarına kadar görerek yorgun düştükleri için kendi evlerinde her zaman rastlanması muhtemel Sivrisinek,Yılan,Çiyan,Akrep ve Büsiyle midede imkânını bulamazlar.Fare ve Sığan'larda kediler gibi zaten ev hayvanlarından sayılırlar.

Bu göçmenlere biçimli veya biçimsiz yerlerde hayatlarını te.